

TEK PARTİ DÖNEMİNDE BASIN YAYIN YOLUYLA YAPILAN BÖLÜCÜLÜK PROPAGANDASINA UYGULANAN SANSÜR

Deniz GÜNER *

Öz

Basın ve yayının kamuoyu oluşturma üzerindeki gücü matbaanın yayımcılık alanında kullanılmaya başlamasıyla fark edilmiştir. Bu sebeple siyasi otoriteler devamlı olarak basın ve yayın üzerinde denetim kurma endişesi taşımışlardır. Bu endişe zaman zaman eserlere, yazarlara ve yayımcılara akıl almaz baskıların yapılmasını beraberinde getirmiştir. Bu yüzdendir ki sansür kendi anlamı içerisinde bir olumsuzluk barındırmaktadır. Ancak bazı durumlarda hükümetler her ne kadar hoş karşılanmasada sansürleme faaliyetini devletin çıkarını gözetmek maksadıyla yapmışlardır.

Bu çalışmada tek parti döneminde (1923-1950) sansürün ülke bütünlüğünü korumak adına ve bölücü faaliyetleri engellemek maksadıyla yapılmış olduğu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler; Sansür, Basın, Propaganda, Etnik Kimlik.

THE CENSORSHIP APPLIED TO SEPARATİST PROPAGANDA VIA MEDIA IN THE PERIOD OF ONE-PARTY REGIME

Abstract

The power of media and pres upon molding public opinion is noticed just after printing pres starting to be used in the field of publishing. For that reason, political authoritites have permanently worry for constitiuing supervision over media. This anxiety is some times accompnied by preposterous pressures towards works, writers and editors. That's why, the word censorship contains a negativness with in it self. However, governments in some circumstances - even if it is not welcomed- maintained censor operation with the aim of looking after benefits of common wealth.

In this study, we have emphasized on censorship in a form that was done to prevent the separatist activities and to preserve unity and territorial integrity of state in the period of one-party regime.(1923-1950).

Keywords; Censorship, Press, Propaganda, Ethnic Identity.

* Okt., Kırklareli Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü,
(gunerdeniz1@hotmail.com).

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulur kurulmaz içeride ve dışarıda pek çok siyasi, ekonomik ve sosyal sorunla mücadele etmiştir. Bunların başında da ülke içinde devlet otoritesinin tesis edilmesi ve rejim karşıtlığının ortadan kaldırılması gelmektedir. Bu süreç içerisinde devlet, otoritesini sağlamak için bir takım yasaklamalar yoluna gitmiştir. İlk cezalar veya yasaklamalar çoğunlukla “Takrir-i Sükûn Kanununa” dayanılarak, İstiklal Mahkemeleri kararlarıyla ya da zaman zaman somut bir gerekçe göstermeye lüzum görülmezsizin sakıncalı görüldüğü ifadesi ile Bakanlar Kurulu kararlarıyla, Sıkıyönetim Komutanlıklarınca veya Emniyet Müdürlüğünden gelen yazılı ya da sözlü direktiflerle gerçekleşmiştir.

Basın ve yayın üzerine uygulanan sansürün gerekçelerinden biriside bölücülük propagandasının engellenmesidir. Çalışmanın amacı; bugün dahi ülkenin en önemli sorunlarından birisi olan ve sık sık gündemi meşgul eden “bölücülük” üzerinde tek parti iktidarının uygulamış olduğu kontrolü gözler önüne sermektir. Çalışmanın özellikle Kürtçülük fikrinin yaygınlaşmak için imkân kolladığı bir sırada Ermenilerden gördüğü destek ve yeni kurulan cumhuriyet idaresinin bu fikirlerle mücadelesini aydınlatmak bakımından önemli olabileceğini düşünmekteyiz.

1. Kürtçülük Propagandası Yapan Yayınlar Devlet Müdahalesi

Bu alandaki yasaklamalara geçmeden önce “Kürt” ve “Kürtçülük” kavramlarının anlamları üzerinde durmak yerinde olacaktır. Kürt kelimesi bugün bir “etnik kimlik” adı olarak kullanılıyor olsa da kökenleri konusunda tam bir mutabakata varılmış değildir. Kürtleri tarihi bir zemin içerisinde bir noktaya oturtmak, yani onlara etnik bir temel kazandırmak isteyen bazı yazarlara göre; M.Ö. 1000 yıllarında Mezopotamya’ya yerleşen Kürtler, M.Ö. 600 yıllarında Asur Devleti’ni yıkarak, Med İmparatorluğu’nu kurmuşlar, kısa bir süre sonra da Medlerin Persler tarafından yıkılması ile devlet yapısını kaybetmişlerdir. Başka bir grup yazarın tezlerine göre ise Kürtler “Ari” kökenli olup, yaklaşık 3000 yıl önce Kuzey Avrupa’dan göç ederek, Karadeniz’in kuzeyi ve Hazar Denizi’nin batısını takiben Mezopotamya’ya inmişler ve bu yolculuk yaklaşık 1000 yıl kadar sürmüştür¹. Ancak belirtmek gerekir ki bu görüşleri ileri süren yazarlar, bu iddialarını ne yazılı bir metinle ne de arkeolojik bir dokümanla ispatlayamamışlardır². Buna rağmen Kürt adı, Sümer yazıtlarındaki

1 İbrahim Yılmazçelik, *Dersim Sancağı*, Kripto yay., Ankara, 2011, s.15.

2 Selahattin Çetiner, *Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, Türk Silahlı Kuvvetleri

“Kar-daka”, Asur tarihindeki “Kur-ti-e” gibi aşiret adlarıyla ya da Helenistik dönemdeki “Korduene”, Roma dönemindeki “Gordoya” gibi bölge adlarıyla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır³.

Kürtlerin ayrı bir millet olduklarını ileri sürerek, Kürt dili yaratma amacı ile ilk kez 1922 yılında Tiflis’te Ermenice olarak bir Kürt Alfabesi oluşturulmuştur. Bir süre sonra da Kürtçe “benlik” anlamına gelen “hoybon”, Ermenice “Ermeni yurdu” anlamına gelen “haypun” kelimelerinin birleşiminden oluşan bir isimle⁴Hoybun Cemiyeti⁵, Kürtlerle Ermenilerin akraba oldukları görüşünü ortaya atmıştır⁶. Böylelikle Kürt ifadesi ideolojik bir mahiyete büründürülmeye ve “Kürtçülük” düşüncesi sağlamaştırılmaya çalışılmıştır.

“Kürtçülük” fikrinin ortaya çıkmasında Avrupalı milletlerin, özellikle de İngilizler ile Rusların çalışmalarına rastlanmaktadır⁷. Örnek vermek gerekirse İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiserliğinde çalışan Hohler 21.07.1919 tarihinde Sir Tilley’e gönderdiği bir raporda: “Türkleri zayıflatmak maksadıyla, Kürtleri Türklerden dikkatli ve temkinli bir şekilde koparmanın iyi bir fikir olduğunu” bildiriyordu⁸. Yine Lozan görüşmeleri sırasında Kürtlerin ayrı bir millet olduğuna dair İngilizler ile Türkler arasında uzun tartışmalar yaşanmış İsmet Paşa, İngilizlerin meşhur Britannica ansiklopedisine vurarak şöyle demiştir⁹: “Kürtlerin asıllarının İrani oldukları iddia ediliyor. Hâlbuki Encyclopedia Britannica bile Kürtlerin Turanî olduklarını yazıyor.”

Kürtçülük ideolojisinin temeli Türklüğün reddine dayanmaktadır. Dolayısıyla Kürtçülük ideolojisi etrafında toplananlar Türk milletinin varlığı

Mehmetçik Vakfı yay., Ankara, 2003, s.35.

3 İsmet Bozdağ, *Kürt İsyanları*, Truva yay., İstanbul, 2004, s.10.

4 Yusuf Sarıncay, “Hoybun Cemiyeti ve Türkiye’ye Karşı Faaliyetleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XIV, S.40, Ankara, 1998, s.212.

5 Hoybun; aşiret çekişmeleri, kan davaları, aileler arası düşmanlıklar, toprak kavgaları ve benzeri nedenlerden ötürü dağınık halde bulunan Kürtleri ortak hedefler doğrultusunda birleştirmek amacıyla kurulmuştur, (Bkz: M Kalman, *Belge ve Tutanaklarıyla Ağrı Direnişi*, İstanbul,1997) denilmiş olsa bile cemiyetin tüzüğünde kuruluş amacı olarak “Kürdistan’ın kurulması ve kendi milli hudutlarının ayrılması” maddesi bulunmaktadır. Cemiyet 5 Ekim 1927 yılında, Kürdistan Teali Cemiyeti, Teşkilat-ı İçtimaiye, Kürt Millet Fırkası ve Kürt İstiklal Komitesi’nin birleşmesi ile kurulmuştur. Sedat Bingöl, “Ömer Fevzi Bey’in Müdâfaanâmesi ve Mesut Fani’nin Hoybun’a İlişkin Bilgileri”, *Toplumsal Tarih*, C.11, S.62, İstanbul,1999, s.50. Hoybun’un başkanları Celadet Ali Bedirhan, kardeşi Kamuran Bedirhan ve Doktor Şükrü Mehmet, genel sekreteri ise Salim Memduh’tu. *Cumhuriyet*, 10.07.1930. Hoybuncular, Irak’a Suriye’ye ve onların “koruyuculuklarını” üstlenen İngiltere, Fransa’ya ve İran devletine karşı uzlaşmacı tutum sergilemişler ve Kürtçülük fikri çerçevesinde tarihimizde “Ağrı Dağı Harekatı” olarak geçen isyanı başlatmışlardır. *Cumhuriyet*, 04.07.1930. Ayrıca bu cemiyet bir kolu doğu illerimizden toprak elde etmek isteyen Ermenilerle ortak hareket etmek için ittifak kurmuştur. Bu durum karşısında cemiyet bölünmeye gitmiştir.

6 Yılmazçelik, *a.g.e.*,s.17.

7 Ali Rıza Özdemir, *Kart Kurt Sesleri Arasında Kaybolan Gerçek Kürtler ve Türklük*, Kripto yay., Ankara, 2011, ss.21-26.

8 Çetiner, *a.g.m.*,s.120.

9 Oğuz Karaca, *Lozan’dan Bugüne Musul-Kerkük ve Kuzey Irak*, Resital yay., İstanbul, 2007, s.37.

için tehdit oluşturmaktadır¹⁰. Bu yüzdendir ki bu ideolojiyi yayma amaçlı eserler de sansüre uğramıştır. Bu maksatla konuyla ilgili olarak ilk yasaklama özellikle Türkiye'ye muhalif olanların yoğun olarak toplanmış olduğu Suriye'ye karşı yapılmıştır. Bakanlar Kurulu 18.03.1925 tarihli toplantısında, Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanarak bütün Suriye basınının Türkiye'ye girişini yasaklamıştır¹¹. Daha sonra 29.11.1928 tarihindesüresi dolmak üzere olan "Suriye basınının yurda sokulmasını yasaklayan kanunun" süresinin uzatılması bu konudaki hassasiyetin uzun süre devam ettiğini göstermektedir¹².

Kürtçülük fikrine siyasal nitelik kazandırılması uğraşının başladığı bu yıllarda Es-Seyid Hüseyin, Hazeniyyü'l-Hüseyini tarafından Şam'da Kürtçe olarak yayımlanmış olan *Gonca-i Bahar* adlı kitap Kürtçülük propagandası gerekçesiyle yasaklanan ilk kitap olmuştur¹³. Kitabın yasaklanış tarihi 05.08.1925'dir. Ancak bu konudaki asıl yasaklamalar doğu illerinde ortaya çıkan Kürt isyanları sonrasında 1931 senesinden itibaren yoğunluk gösterecektir.

Kürtçülük propagandası ile ilgili olarak 1930, 1939 yılları arasında çoğunluğu Hoybun Cemiyeti'nin (Örgütünün) yayınları olmak üzere 13 yasaklama yapılmıştır. Bu kapsamdaki ilk yasaklama Hoybun Cemiyeti tarafından Kahire'de Fransızca olarak bastırılan *La QuestionsKurde* adlı derginin Kürtçülük propagandası yaptığı gerekçesiyle 16.05.1931 tarihinde yurda sokulmasının yasaklanmasıdır¹⁴. Bu kararı yine Hoybun Cemiyeti tarafından Şam'da yayınlanan *Havar* isimli gazetenin 30.05.1932 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanması izlemiştir¹⁵. Ağrı isyanının bastırılmasından sonra gücünü büyük oranda yitiren Hoybun, Hatay meselesinden dolayı kendisinin desteklediği Suriye'de özellikle basın yayın alanında faaliyetlerini sürdürmüştür. Celadet Bedirhan ve Kamuran Bedirhan tarafından on beş günde bir Kürtçe ve Fransızca olarak çıkartılan bu dergi 1943 yılına kadar yayımlanmıştır. Dergi ilk sayısında ilmi ve edebi amaçla kurulduğu belirtilerek yayın politikasını şu şekilde sıralamaktadır:

"Kürtler arasında Kürt alfabesi ve gramerinin yayınlanması, menşei ve diğer dillerle akrabalığının incelenmesi,

Folklor başlığı altında Kürt efsaneleri, masalları ve Türkülerinin yayınlanması,

Kürtlerin yazılı edebiyatları ile müzik, âdet, gelenek, tarih ve coğrafyalarının incelenmesi ve yayınlanması,

Kürt dilinin Hint-Avrupa dil grubuna dahil olduğu, Kürtlerin bugün

10 Özdemir, a.g.e.,s.22.

11 İbrahim Ethem Atnur, "İcra Vekilleri Heyeti Kararlarıyla Türkiye'ye Girişi Yasaklanan Gazeteler (1923-1928)", s.32, e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/ad/article/download/1125/1118, (Erişim: 11.10.2013).

12 B.C.A. 30..10.0.0. Yer 86.567..7.

13 B.C.A. 30..18.1.1. Yer 14.48..14.

14 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 19.30..2.

15 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 29.43..13.

kullandıkları dilin Medlerin, Perslerin, Farsların dili ile aynı olduğuna dair araştırmaların yayınlanması,

Ayrıca derginin sayfalarının “yakından veya uzaktan Kürtçeye, Kürdistan’a ve Kürtçülüğe ilgi duyanlara” açık olduğubelirtilmektedir¹⁶. Derginin sadece ilk sayısını görmüş olduğunu ifade eden Yusuf Sarınoy derginin içeriğinden anlaşılanın siyasi Kürtçülüğe kültürel zemin hazırlamak olduğunu belirtirken¹⁷, derginin bütün sayılarını görmüş olan Bruinessen’e göre dergide İslam, Kürt halklarını ezen başlıca güçlerden birisi olarak gösterilmekte ve Zerdüştlük milli din olarak idealleştirilmektedir¹⁸.

Kürtçülük propagandası gerekçesiyle yapılan yasaklamalarda, süreli yayınlardan ziyade kitaplar ve sesli plaklar da yasaklanmıştır. Konu hakkında 01.08.1934 tarihinde yasaklamaya uğrayan kitaplar siyasi içerik taşıdığı ve Kürtçülüğü yayma amaçlı Kürtçülük propagandası içerdiği belirlenen ve Hoybun Cemiyeti tarafından Suriye’de yayımlanan *Türk Affi Umumisi Karşısında Kürtler, Bir Ermeni Noktai Nazarına Göre Kürt Meselesi ve Elkaziyetülkürdiye* adlarını taşımaktadırlar¹⁹. Aynı tarihte alınan bir başka karar ile de yine Hoybun Cemiyeti tarafından Suriye’de yayımlanmış olan *Türkiye Cumhuriyeti Reisi Cumhuri Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine Mektup* adını taşıyan kitap yasaklanmıştır²⁰. Söz konusu kitap Hoybun’un kurucularından Celadet Bedirhan tarafından Arap harfleriyle yazılmıştır. Kitabın yazılış öyküsü ise oldukça ilgi çekicidir. Kürtlerin kökeni meselesi o günlerde Hoybuncular arasında ciddi tartışma konusu haline gelmiş ve cemiyetin kurucularının bir kısmı Kürtlerin Turanî ırktan, bir kısmı ise Ari ırktan geldikleri tezini savunmuşlardır. Öyleki bu hususta ispat için kitaplar yazılmaktadır. *Türkiye Cumhuriyeti Reisi Cumhuri Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine Mektup* adlı bu kitapta Kürtlerin Turanî ırktan geldiğini savunan Kürtlere ve Türkiye’de yazılmış olan “Taşnak-Hoybun” adlı kitaba cevaben yazılmıştır. Bilindiği üzere Türkiye’de 1930 senesinde Hoybun Cemiyeti’nin girişimiyle “Ağrı İsyanı”²¹ yaşanmıştır. Devlet bir yandan bu isyanı askeri harekât ile bastırırken diğer taraftan Türk-Kürt soydaşlığını vurgulayan bir kitapçık bastırarak bölge halkına dağıtmıştır. 1931 yılında bastırılan “Taşnak-Hoybun” adlı bu kitabın yazarı belirtilmemiştir ancak Cengiz Özakıncı’nın belirttiğine göre kitabın üslubuna bakılacak olursa bizzat Atatürk tarafından yazdırılmış ya da yazılmış olmalıdır²². 75 sayfadan oluşan kitapta bu cemiyetin kazanmaya çalıştığı Kürt ileri gelenlerinin, çağrıldıkları gizli toplantılarda gerçekleşen konuşmalardan cemiyetin amacının Kürtlerle Ermenileri soydaş gösterip, Türk düşmanlığı temelinde birleştirmeyi hedeflediklerini anlamaları

16 Sarınoy, a.g.m.,ss.229-230.

17 A.g.m., s.230.

18 Martin vanBruinessen, *Kürdistan Üzerine Yazılar*, İletişim yay., İstanbul, 2010, s.16.

19 B.C.A.30..18.1.2. Yer 47.54..16.

20 A.g.a.

21 Ağrı İsyanları olarak bilinen ayaklanmaların en büyüğü ve sonuncusudur.

22 Cengiz Özakıncı, “Türk Kürt Soydaşlığı”, *Bütün Dünya*, S.2010/2, Ankara, 2010, s.51.

sonucu cemiyetten ayrılıp durumu Türk güvenlik güçlerine bildirdikleri açıklanmaktadır²³. Bu kitabı doğrulayan deliller ise Hoybun Cemiyeti'nin idari kadrosunun aynı yıllarda yurt dışında yayımladıkları kitaplardan anlaşılmaktadır. Cemiyet liderlerinden Süreyya Bedirhan'ın 1930 yılında Kahire yayımlanmış olduğu *La QuestionKurde: Ses Origines et ses causes* (Kürt Sorunu: Kökeni ve Nedenleri) başlıklı kitapta Kürtlerin Hint-Ari ırkından olduğu savı çürütülerek "Biz ırk ve nesil itibarıyla Türk ve Türkmenleriz. Bizi Türklükten ayırmak isteyenlerin akıbeti hüsrandır!" denilmektedir²⁴. Yine Osmanlı döneminde uzun yıllar batılı ülkelerde askeri ataşelikler yapmış olan Kürt aydınlarından Mihemet Emin Zeki 1931 de Bağdat'ta Sorani dilinde yazdığı *Hulasa Tarih Kurd u Kurdistane*(Kısaca Kürt ve Kürdistan Tarihi) adlı kitapta 250 civarında İngilizce, Fransızca, Almanca bilimsel arkeolojik, tarihsel kaynağa dayanarak Kürtlerin Türklerle aynı soydan geldiklerini ve Turani olduklarını savunmuştur²⁵. Hoybun Cemiyeti'nin Bağdat Şubesi Başkanı Dr.Mehmet Şükrü Sekban ise, Paris'te yayımlanan *La QuestionKurde-DesProblemesDesMinorites*²⁶ (Kürt Sorunu-Azınlıklar Meselesi) adlı kitabında Kürtlerin Türklerle ırk birliğini savunarak "Antropolojik olarak saf Türk olan Türkmen ile Kürd'ü ayırdetmek güçtür" diyerek, Hoybun Cemiyetinden ayrıldığını ve bundan sonra siyaset ile uğraşmayacağını duyurmuştur²⁷.

1935 senesinde konu ile ilgili yasak kararı alınmamış ancak bir yıl sonra bu alanda ikisi plak ikisi kitap olmak üzere dört yasaklama yapılmıştır. Kararlardan ilki 17.08.1936 tarihinde alınmış ve isimleri belirli olmayan ancak

23 A.g.m.,s.51.

24 A.g.m.,s.51.

25 A.g.m.,s.52.

26 Dr.M.Şükrü Sekban bu kitabında özetle şu ifadelerle yer vermiştir: "...Türkiye'de Kürtlerin durumu, aynı ırktan olan iki halkın birleşmesidir. Mondros Mütarekesinden beri Irak'ta, Süleymaniye'de; son sekiz yıldan beri de Irak'ta Kürtçe konuşan sancaklarda, eğitim dili Kürtçedir. Kürtçe eğitimden sağlanan sonuçlar ise kesinlikle "hiç"tir. Öğretmenlerin, okul kitaplarının, öğretim kadrosunun çöşkusıyla desteklenen Hükümet'in iyi niyetinin de tam olduğunu varsayalım; iyi ama, Kürtçe eğitim veren bu okullardan mezun olanlar, okulu bitirdikten sonra ne okuyacaklar? Hiç!... Kürtçe eğitimle ilkokuldan mezun olanlar daha sonra okuyacak bir eser bulabiliyorlar mı? Bu durumda kültürde ilerleme yok demektir. Bugünden başlamak üzere, bir yüzyıllık süre içerisinde en iyi koşullar altında gelişecek bir Kürt dili bile, kültürlü devletlerin düzeyine ulaşmaya yeterli olmayacaktır. Türkiye'de Latin yazısı ile birlikte, gece okullarının açılmasıyla bir kampanya yürütülmekte. Namuslu insanlar olarak itiraf edelim ki, bu apaçık olaylar karşısında, bizim Kürtçe eğitim konusundaki inancımız artık iflas etmiştir. Devletlerin temelini ancak ırk birliği temin edebilir. Kürtler de Türklerle aynı ırktan olduklarına göre birleşmekle yeni Türk milletini teşkil edeceklerdir. Gerçekten Türk, Kürt birer addan öte bir şey ifade etmezler; bizim ortak aile adımız Turani'dir. Aynı ırktan olma duygusu çok daha parlak bir yaşama götürecektir. Bu iki halkın iktisadi dayanışma, ırk ve din birliği, ortak kültür gibi çeşitli siyasi ve milli birlik öğelerinden başka, çok güçlü bir etken daha vardır. Bu Gazi'nin yüksek kişiliğidir. Türkiye Kürtlerini, şöhretli önderleri Mustafa Kemal'in başarıyla çizdiği yola davet ediyor ve bu yolu izlemekle görevlendiriyorum. İşte Kürt Sorunu'nun çözümünü için bulabileceğimiz en iyi ve en süregelen çözüm budur. Ben de, sınırların ötesinde, benden uzak hemşerilerim için, Türkiye'nin güçlü prırlılı yükselişini izlerken siyasi yaşama veda ediyorum" diyerek cemiyetten ayrıldığını bildırıyordu. Özakıncı, a.g.m., s.55.

27 Bu kitap 1933 senesinde Paris'te üniversite yayımları tarafından yayımlanmıştır. Özakıncı, a.g.m., s.53.

Saidi Kürdi²⁸ tarafından seslendirilerek Suriye’de çoğaltıldıkları belirlenen ve Kürt isyanından bahseden, *iki adet plak* Kürtçülük propagandası içermesi gerekçesiyle yasaklanmıştır²⁹.Bunu takip eden ay içerisinde 04.09.1936 tarihinde alınan bir karar ile de Suriye’de Fransızlar lehine faaliyetlerde bulunan Muşlu Hilmi Yıldırım tarafından yazılarak Hoybun Cemiyeti katkılarıyla basılan *Kürdistan’da 20. Asırda Türklerin Medeniyeti* adlı kitap yasaklanırken³⁰ son olarak da yine Muşlu Hilmi Yıldırım tarafından yazılıp Şam’da yayınlanmış olan *UneVoix De Kürdistan* adlı kitabın02.06.1936 tarihinde yurda sokulması yasaklanmıştır³¹.

Kürtçülük propagandası ile ilgili olarak 1937, 1938 ve 1939’ da olmak üzere her yıl birer yasaklama yapılmıştır. İlk karar Şeyh Sait tarafından Kürtçe olarak doldurulmuş bir plağın zararlı sözler taşıdığı gerekçesiyle 28.01.1937 tarihinde yurda sokulmasının yasaklanmasıdır³². Bu yasağın ardından yaklaşık iki yıllık bir sessizlik yaşanmış ve 03.12.1938 tarihinde alınan bir karar ile Kamuran Bedirhan ve HerberOertel tarafından Almanca olarak yazılıp Almanya’da basılan *Der Adler VonKurdistan*³³ adlı kitap yasaklanmıştır. Türkçe “Kürdistan Kartalı”³⁴ anlamına gelen kitapta cesaret, yiğitlik ve özverinin simgesi olarak ifade edilen *Yado*’nun şahsında Kürt halkının özgürlük mücadelesine yer verilmektedir. Görülen o ki Türkiye’ye karşı yapılan siyasallaştırılmışKürtçülük propagandası sadece Türkiye’nin sınırlarına yakın yerlerde değil, binlerce kilometre uzaktaki Almanya’da ve Amerika’da da yapılmıştır. Bu sebeple Amerika’da yayınlanmış olan ve orijinal adı *The Case of KurdistanAgainstTurkey* olan Kürdistan’ın Türklere Karşı Davası adını taşıyan kitabın ülkemiz için bölücülük ve Kürtçülük propagandası içerdiği anlaşıldığından 14.03.1939 tarihinde yurda sokulması yasaklanmıştır³⁵. Söz konusu kitap Süreyya Bedirhan³⁶ tarafından yazılmıştır³⁷ ve 1928 senesinde Amerikan kamuoyunu etkileyerek destek sağlamak amacıyla ABD’nin çeşitli yerlerinde verdiği konferansları anlatmaktadır³⁸.

Kürtçülük fikrinin güçlenmeye başlaması ile birlikte konuyla ilgili sansürlemelerde de bir artış görülmüştür. 1940’lı yıllara gelindiğinde ilk

28 Saidi Nursi ya da Saidi Kürdi olarak bilinen kişinin Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’ndeki belgelerde her iki isimle de anılması sebebiyle belgedeki orijinal şekline sadık kalınarak Saidi Kürdi olarak belirtilmiştir.

29 B.C.A.30..18.1.2. Yer 67.69..9.

30 B.C.A.30..18.1.2. Yer 68.74..1.

31 B.C.A.30..18.1.2. Yer65.46..12.

32 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 71.8..6.

33 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 85.101..14.

34 <http://www.dr.com.tr/kitap/kurdistan-kartali-yado/kamiran-ali-bedirhan/edebiyat/roman/dunya-roman/urunno=000000591683> (Erişim: 06.07.2014).

35 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.23..1.

36 Süreyya Bedirhan Hoybun Cemiyetinin Avrupa temsilcisi sıfatı ile Paris’te bir büro açarak cemiyetin Avrupa’daki faaliyetlerini yürütmektedir. (Sarımay, a.g.m.,s.221).

37 <http://www.worldcat.org/title/case-of-kurdistan-against-turkey/oclc/6026489>, (Erişim: 06.07.2014).

38 Sarımay, a.g.m.,s.221.

olarak Lozan şehrinde Payot Kitabevi tarafından basılan ½.000.000 ölçekli *AfriqueCarte Generale Politique-EconomiqueveAsiePolitique-Economique* adlı haritalar üzerlerinde “Kürdistan” ibaresi bulunduğundan 05.03.1945 tarihinde alınan bir kararla yasaklanmışlardır³⁹. Bunu takip eden yasak yaklaşık bir yıl sonra 10.01.1946 tarihinde görülmüştür.Şeyhmus Hasan namı diğer Cigerxwin tarafından Şam’da Kürtçe olarak yayınlanan *Cegerxwin* (Ciğerhun) adlı kitabın Kürtçülük propagandası yaptığı için yurda sokulması yasaklanmıştır⁴⁰. “Ağrı Dağı” isyanını başlatanlardan solcu Kürt şairi Cigerxwin (Yüreği Yaralı) Hoybun Cemiyeti içerisinde aktif olarak görev almıştır ve şiirlerinde Kürt milliyetçiliği fikri hâkim bir şekilde kendini göstermiştir⁴¹.

1948 senesinde ise konu hakkında üç farklı kararla üç farklı yayın sansüre uğramıştır. Bunlardan ilki 15.07.1948 tarihinde yasaklanan *Kürdistan ve Kürt İhtilalleri* adlı kitaptır⁴². Abdülaziz Yamülki⁴³ tarafından 1946 senesinde Tahran’da yayınlanmış olan kitabın Kürtlerin Turanî ırktan olmadığı yönündeki ifadeler içererek vatandaşların bir kısmını ihtilale çağırması ve dolayısıyla da Kürtçülük propagandası yaptığı gerekçesiyle yurda sokulması yasaklanmıştır⁴⁴. 18.11.1948 tarihinde alınan kararla ise *Kürt ve Hürriyet, Yüksek Serdar Barzani ve Kürdistan Hürriyet*⁴⁵ adlı Kürt dilindeki beyannameler yasaklanmıştır⁴⁶. 1948 senesinde son olarak Irak’ta yayınlanmakta olan *Nizar (Nijar), Razgari (Rizgani), Elkaide, Elreyiam*⁴⁷ adlı süreli yayınlar06.12.1948 tarihinde alınan kararla yasaklanmışlardır⁴⁸.

Bu dönem içerisinde 1949 senesi konu ile alakalı yasaklamaların yoğunluk kazandığı bir yıl olmuştur. Bu yıl içerisinde en az beş yayın Kürtçülük propagandası nedeniyle yasaklanmıştır. Bunlardan ilki 22.09.1949 tarihinde yasaklanan *Kelovijadlı* dergidir⁴⁹. Bağdat’ta İbrahim Ahmet tarafından Kürtçe olarak yayınlanan derginin içerisinde Kürtlerin ilim, sanat ve dil birliğine ilişkin yazıların yanında, kadın hakları ve diğer alanlarda mücadeleye çağrı vardır. Özellikle “*Kız kardeş ryhym kardeş, sen cesur Kürt oğlu ne vakte kadar varlıksız sessiz kalacaksın. El altında kalış, esaret ne vakte kadar? Fakirlik, çıplaklık, zayıflığın ne vakte kadar? Zincirler altında inliyorsun, aptal ve divane misin? Düşün bütün halk hürdür. Sen gamlısın, herkes sevinçtedir, vatan yolunda meydana atıl, yanında malın, hayatın kıymeti olmasın, serbest oluncaya kadar çalış, esaret ve el altında kalmak senin için*”

39 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 107.97..7.

40 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 110.5..15.

41 <http://www.insanokur.org/?p=715> (Erişim: 11.05.2014), <http://www.abna.ir/print.asp?lang=10&id=413089> , (Erişim: 11.05.2014). <http://blog.radikal.com.tr/Sayfa/cigerxwinun-cigerhunun-safagi-22726>(Erişim: 11.05.2014).

42 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 117.52..1.

43 Irak Tahran Büyükelçiliği Eski Başkatibi.

44 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 117.52..1.

45 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 117.75..16.

46 Mustafa Yılmaz - Yasemin Doğaner, *Cumhuriyet Döneminde Sansür (1923-1973)*, Siyasal yay., Ankara, 2007,s.56.

47 B.C.A. 30.18.1.2 Yer 118.79..6.

48 Yılmaz, a.g.e.,s.57.

49 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 120.71..7.

ayıptır."içeriğini taşıyan yazı münasebeti ile derginin Kürtçülük propagandası yaptığı belirlendiğinden yasaklanmasına karar verilmiştir⁵⁰. Aynı tarihte alınan bir başka kararla Bağdat'ta İbrahim Ahmet tarafından Kürtçe olarak yayınlanan *Yadigarı Levan* adlı dergi sansüre uğramıştır⁵¹. Dergide gençlere övgülerde bulunarak gelecekte yüklenecekleri sorumluluklar hatırlatılıp şöyle denilmiştir⁵²: "O çocuklar ki tatlı Kürt dili ile konuşurlar. O yüreklerde de Kürt ve Kürdistan sevgisini taşırlar. O kimseler ki Kürt hayatı ve duyguları kendilerinde vardır".

25.11.1949 tarihinde ise *Kürt Furara Hayır Cemiyeti Nizamnamesi* adlı kitap aynı gerekçe ile yasaklanmıştır⁵³. Yine aynı tarihte Hoybuncu Kürtlerden ölü Haço'nun oğlu Süleyman Haço'nun 1948 senesinde Halep'te yayınladığı *Modern Kürt Edebiyatından Parçalar* adlı kitap yasaklanırken⁵⁴ 08.12.1949 tarihinde *Xwendia Kürdi* adlı kitap aynı gerekçe ile sansüre uğramıştır⁵⁵.

2. Ermenilik Propagandası Yapan Yayınlar Devlet Müdahalesi

Bilindiği üzere Wilson'un ulusların kendi kaderini kendilerinin belirleyebilecekleri yönündeki açıklaması Osmanlı toprakları üzerindeki azınlıklardan olan Ermenileri cesaretlendirmiştir. Özellikle Rusya'da meydana gelen ihtilalden sonra Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesi ve Osmanlı'nın da savaşı kaybetmesi ile Ermenilerin Doğu Anadolu Bölgesini de kapsayacak bir Ermeni Devleti kurma umutları artmıştır. 1921 Gümrü Antlaşması, Doğu Anadolu'da Büyük Ermenistan umutlarına son vermiş olsa da bazı Ermeniler bu hayallerinden asla vazgeçmemişlerdir⁵⁶ ve gerek kendi ülkelerinde gerekse Türkiye'deki soydaşları arasında bu umudu unutturmamak adına sözlü ya da yazılı propaganda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu çeşit ayrılıkçı propaganda faaliyetlerine karşı hassas olan Türkiye de, Ermenilik ideolojisi yaymaya çalıştığını tespit ettiği yayınları yasaklamıştır. Bu kapsamdaki ilk yasaklama da İstanbul'da İkamet Eden İngiliz uyruklu Alfred Rizu'nun Ermenistan hakkında bilgi veren *Salname-i Şarki* adını taşıyan kitabına uygulanmıştır. Kitabın satışı 26.08.1925 tarihinde yasaklanmıştır⁵⁷.

11.11.1928 tarihinde yasaklanan bir yayın ise Ermeni Taşnak Komitesi tarafından Paris'te Ermenice olarak yayınlanan *Haraç* gazetesidir. Gazetenin uydurma bir "Kürt İstiklal Komitesi" icat ederek fotoğraflarıyla birlikte yayımlanması üzerine Ermenilik ve Kürtlük propagandası yaptığı belirlendiğinden yurda sokulması yasaklanmıştır⁵⁸.

50 Yılmaz, a.g.e.,s.58.

51 B.C.A. 30.18.1.2 Yer 120.71..7.

52 Yılmaz, a.g.e.,s.58.

53 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 121.84..1.

54 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 121.84..2.

55 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 121.88..1.

56 Bu konudaki kapsamlı bilgi için Bkz: Azmi Süslü, "Atatürk ve Azınlıklar",<http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=228>, (Erişim: 07.07.1014).

57 B.C.A. 30..18.1.1. Yer 15.53..17.

58 B.C.A. 30..18.1.1. Yer 1.1..14.

1930-1939 yılları arasında Ermeni propagandası içerdikleri gerekçesi ile yapılan 12 yasaklamanın sadece bir tanesi ülke içinde yayınlanmış bir gazeteye yapılmışken diğerleri dünyanın çeşitli yerlerinde basılan kitaplar ve gazetelere aittir. Bu sayısal dağılımdan da anlaşılacağı üzere Ermenilik propagandası ülkemiz için dış kaynaklı bir iç tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Yasaklamaya uğrayan eserlerin basıldığı ülkeler içerisinde Amerika, Romanya, Mısır, Yunanistan, Avusturya, Lübnan, Fransa bulunmaktadır. Çoğunluğu Ermenice olan bu yayınlara yapılan yasaklamaların ilki 12.04.1933 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmiştir. Söz konusu karar ile yasaklanan *L'armenie* adlı gazete Ermeni Komitacı Torkum (Ceneral) tarafından Atina'da Fransızca olarak yayınlamakta olup Ermeni istiklal ve harsına dair propaganda ve aleyhimizde yazılar ihtiva etmektedir⁵⁹. Bir diğer yasaklama ise bu karardan tam bir yıl sonra Taşnak komitesinin yayın organı olarak Amerika'da (Boston) Ermenice yayın yapan *Hayrenik* adlı gazetenin 26.04.1933 tarihinde yurda sokulmasının yasaklanması ile gerçekleşmiştir⁶⁰.

Konu ile ilgili olarak 1934 senesinde yasaklamaya rastlanmazken 1935 senesinde Viyana'da Franz Werfel tarafından yazılan *Musa Dağ'da Kırk Gün*⁶¹ adlı roman tarzındaki kitabın yurda girişi 13.01.1935 tarihinde yasaklanmış bu karardan üç gün sonra alınan bir başka karar ile de Mısır'da Sahak Mesrup Matbaasında basılan ve orijinal adı *ArtiHayistani* olan "Bugünkü Ermenistan" adlı kitap Ermenilik propagandası yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır⁶². Konu başlığımız açısından oldukça önemli olan *Musa Dağ'da Kırk Gün* adlı kitap hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır, çünkü bu kitabın yayımlandıktan sonra filme çekilmesi konusu Türk Hükümeti ve gazeteleri tarafından uzunca bir süre protesto edilmiştir. Kitap göçe tabi tutulmuş Ermeni köylerinden bazılarının Antakya yakınlarındaki *Musa Dağına* sığınmalarını ve burada kırk gün boyunca devlet güçleriyle olan mücadelelerini anlatmaktadır. Ayrıca tehirden sonra Suriye'ye ulaşan ve bir halı atölyesinde çalışmaya başlayan göçmen çocuklarının hikâyesi yürekleri sızlatan ve Türk Hükümetini tehcir sebebiyle canavarmışçasına gösteren ve tehcirin hangi tarihi olaylara dayandığına hiç değinilmeden anlatılmıştır. Ayrıca kitapta; Enver Paşa ile Papaz Johannes Lepsius⁶³ arasında geçen bir konuşmanın aynen verildiği iddia edilmektedir⁶⁴. Böylelikle

59 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 35.23..4.

60 B.C.A.30..18.1.2. Yer 35.30..3.

61 B.C.A.30..18.1.2. Yer 51.3..2.

62 B.C.A.30..18.1.2. Yer 51.4..4.

63 Ermeni dostu olarak tanınan Lepsius, Alman misyoneri sıfatıyla başta Ermeniler olmak üzere Doğudaki Hıristiyanlara yapılan yardım çalışmalarını yürütmüştür. Bu kişinin Ermeniler hakkında yazdığı kitapları ise bugün Batı kamuoyunda, sözde soykırımın ispatında vazgeçilmez öneme sahip kaynaklar arasındadır. Detaylı bilgi için Bkz: Selami Kılıç, "Ermeni Dostu Olarak Tanınan Bir Alman Din Adamı Dr.JohannesLepsius", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.17, S.51, Ankara, 2001, ss.585-601; Mustafa Çolak, "Kaynak Kritiği ve Tehcir Olayında Belge Tahrifatı JohannesLepsius Örneği", *Bellekten*, C.66, S.247, Ankara, 2002 ss.967-984.

64 Bu konuda detaylı bilgi için Bkz. Franz Werfel, *Musa Dağ'da Kırk Gün*, Belge yay., İstanbul, 1998.

zihinlerde Türklerin soykırım yaptığı iddiası yönünde bir algı oluşturulmak istenmiştir.1933 yılının Kasım ayının sonlarına doğru Avusturya'da yayımlanan romana Türkiye'den tepki gelmesi de gecikmemiştir. Falih Rıfkı (Atay) 25 Aralık 1933 tarihli Hâkimiyet-i Milliye'deki yazısında bu romanın eleştirisini yaparken "...Türk barbarlığını hikaye eden bir kitaptır..." ifadelerini kullanmıştır⁶⁵. Bunu takip eden Ocak ayı içerisinde Hâkimiyet-i Milliye'nin protestosu ve büyükelçimiz Feridun Cemal'in (Erkin) Alman yöneticilerle görüşmesi Türkiye lehine olumlu sonuç vermiş ve Alman Propaganda Bakanı Goebels kitabın yasaklandığını ve mevcutlarının toplatıldığını bildirmiştir⁶⁶.

10.02.1936 tarihinde ise Kahire'de Ermenice olarak yayınlanmakta olan *Arev* adlı gazetenin 15.08.1935 tarihli nüshasında çıkan "Muş Ovası Faciasının 20.Yıldönümü Münasebetiyle" başlıklı yazısının Türkiye'de vatandaşlar arasında yeniden ihtilaflara yol açacak nitelikte olduğundan özellikle Ermeni vatandaşların bu telkinlerden korunması için yasaklanmasına karar verilmiştir⁶⁷.

1930'lu yılların son çeyreğine girilirken Ermenilik propagandası gerekçeli yasaklamalarda artış görülmüştür. Cumhuriyetin ilk 14 yılında bu gerekçe ile yasaklanan yayın sayısı 6 ile sınırlı iken 1937,1938 ve 1939'u kapsayan yıllarda toplamda 7 yasak görülmüştür⁶⁸. Bu yasaklamalardan ilki İstanbul'da Ermenice olarak yayınlanan *Azatarar*⁶⁹ adlı gazeteye 27.01.1937 tarihinde gelirken ikincisi Amerika'da yayınlanmış bulunan ve orijinal adı *My Beloved Armenia* olan Sevgili Ermenistan⁷⁰ adlı kitaba yapılmıştır. 28.05.1937 tarihinde alınan kararla yapılan yasaklamanın gerekçesi olarak da söz konusu kitabın Türkiye aleyhinde yazılar içerdiği ve aynı zamanda Türkiye'deki vatandaşları birbiri aleyhine tahrik edecek mahiyette yazılar taşıdığı belirtilmiştir⁷¹.

1938 senesine gelindiğinde yine ilk kez atlas türündeki bir yayının yasaklandığını görmekteyiz. Leipzig'de basılan ve Türkiye sınırları dahilinde Pontus ve Ermenistan kayıtlarını ihtiva eden haritalar içeren *Der Brockhaus* adlı atlasın yurda sokulması ve satışı 18.03.1938 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanmıştır⁷².

1939 yılında ise dört yasaklama yapılmıştır. Bunlar *ArmeniensPeupleTragique*⁷³ adlı mecmua, *Ermeni Meselesi*⁷⁴ adlı kitap, *Aras*⁷⁵

65 Rifat N.Bali, "Musa Dağ'da Kırk Gün'ün Hikayesi", *Tarih ve Toplum*, C.29, S.170, İstanbul, 1998, s.22.

66 Cengiz Özakıncı, "Atatürk Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Ermeni Soykırım Propagandasını Nasıl Susturdu", *Bütün Dünya*, S.4, Ankara, 2012, s.52.

67 B.C.A.30..18.1.2. Yer 61.10..15.

68 Bu rakamlar gerekçesini kesinleştirebildiğimiz yayınlar baz alınarak belirtilmiştir. Gerçekte sayının daha fazla olması kuvvetle muhtemeldir.

69 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 71.6..9.

70 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 79.82..14.

71 A.g.a.

72 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 82.18..18.

73 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.30..18.

74 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.40..18.

75 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 87.55..5.

adlı gazete ve *Ararat*⁷⁶ adlı türü belirtilmemiş bir yayındır. Cizvit misyonerleri tarafından Lyon'da bastırılan *ArmeniensPeupleTragique*⁷⁷ 09.04.1939 tarihinde, MaşehSeropyan tarafından Beyrut'ta Ermenice olarak yayınlanan *Ermeni Meselesi*⁷⁸ 11.05.1939 tarihinde, Taşnak teşkilatı tarafından Bükreş'te Ermenice olarak çıkartılan *Aras*⁷⁹ 27.11.1938 tarihli nüshası sebebiyle 13.06.1939 tarihinde, Beyrut'ta Ermenice olarak yayınlanan *Ararat*⁸⁰ 31.08.1939 tarihinde alınan kararlarla yasaklanmıştır.

Birbirlerinden bağımsız olarak işlediğimiz Ermenilik ve Kürtlük Propagandası yapan yayınların dışında bir de her iki propagandayı bir arada yapan yayınların yasaklanması söz konusudur. Daha öncede belirttiği gibi siyasallaştırılmış Ermeni ve Kürt meseleleri ortak amaçlar doğrultusunda zaman zaman birlikte hareket etmiş, hatta bu istenmeyen duruma tepki gösteren bazı Hoybun üyeleri cemiyetten ayrılmış ve bu durum Hoybun'un Kürtler arasındaki inandırıcılığını yitirmesine sebep olmuştur. Ermeniler ile işbirliği propagandasının Kürtler arasında rağbet görmediği konu ile ilgili yasaklamaların 1932 ve 1933 yıllarıyla sınırlı kalmış olmasından da anlaşılmaktadır.

Türk hükümeti ilki 1928'de olmak üzere konu ile ilgili olarak Bakanlar Kurulu kararı ile 7 yasaklama yapmıştır. Söz konusu yasaklamalar hükümetin bu işbirliğine karşı dikkatli olduğunu göstermektedir. Öncelikli olarak 03.01.1932 tarihinde alınan bir karar ile Taşnak Ermeni Komitesi tarafından farklı yerlerde yayınlatılan *Haraç, Aztak, Noror, Hüsepar, Mişak* adlı gazetelerinin yurda girişlerinin yasaklandığını görmekteyiz. Kararın gerekçesi olarak İçişleri Bakanlığında Başbakanlığa yazılan yazıda "*Taşnak Ermeni Komitesinin gayesinin memleketimizde ihtilal ve suikastlar ika etmek ve Kürtlerle birleşerek vatanımızda Kürdistan ve Ermenistan teşkil eylemek gibi küstahça ve mütecavizane hareketlerden ibarettir ve fikirlerini bu gazetelerle neşir ve temin etmektedir*"⁸¹ deniliyordu. Yine aynı belgede "*Memleketimiz dahilinde de mühim teşkilatı olan bu komitenin bu gazeteleri okutmak suretiyle teşkilatlarına daha vasi kudret ve kuvvet vereceği ve diğer Ermenileri de kendilerine imaleye çalışacağı tabi bulunduğundan bu gazetelerin serbestçe memleketimize girmelerinde pek ziyade mahzur görülmektedir*" denilmekteydi⁸². Beş yayını kapsayan ve topluca yapılan bu yasaklamaların ardından yine öncekiler gibi Taşnak Komitesi Resmi Yayın Organı olan ve Paris'te yayınlanan *Mardgost* adlı gazete 10.05.1933 tarihinde alınan bir kararla yasaklanmıştır. Yasaklanmanın gerekçesi olarak gazetenin Türkiye aleyhinde zararlı içerik taşıdığı, Ermenilik ve Kürtlük propagandası yaptığı belirtilmiştir⁸³. Örnek vermek gerekirse gazetenin

76 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 88.83..15.

77 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.30..18.

78 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.40..18.

79 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 87.55..5.

80 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 88.83..15.

81 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 25.02..19.

82 A.g.a.

83 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 36.33..6.

bir nüshasında Ermeni ihtilalinin haklılığı anlatılıyor ve Ermenilerin Kürtlerle işbirliği yapmamaları tarihi bir hata olarak belirtiliyordu. Ekteki tercümede şöyle deniliyordu⁸⁴: “Tarihi doğru yazmak için muhiti iyi tanımak icap eder. Mardigoz Bilaperoa beyan eder ki Ermeni ihtilali gayet tabii bir tazyikte doğmuş, hakiki bir ihtilal idi. Ancak Ermeni milletinin yalnız kendi başına maceraya atılması doğru değildir. Kendisi ile hemdert olan akvam ile birleşip hareket etmesi lazımdı. Aksi olarak kendisinden çok güçlü olan ve “hasta adam” tabiri olunan Osmanlı hükümeti çarpışır. Halbuki hastanın onu tepelemeye, kan içinde boğmaya kafi derecede kuvveti vardı. Tarihin o dönemini ezber edelim o muhitte yaşayan akvamı tanıyalım ve mücadelemizi menfaatimizi onlarla birleştirelim.”

Etnik kaynaklı tehdit algısında 1940-1949 yılları arasında önemli oranda artış yaşanmıştır. Öyleki sadece Ermenilik propagandasından kaynaklı gerekçeyle en az yedi yayın sansüre uğramıştır. Bunlardan ilki Paul de Veou tarafından yazılmış olan *Musa Dağında Tehlikede Kalan Hıristiyanlar* adlı kitaptır⁸⁵. Kitap 03.02.1940 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanmıştır. Bu karar iki gün sonra yeni bir karar izlemiş ve Yeprat adlı Ermeni derneği tarafından Amerika’da yayınlanan *Hayatsan Goçnak* adlı dergi yasaklanmıştır⁸⁶. Bunu takip eden karar ise 10.07.1941’de alınmış ve bu kez Kahire’de Sahag Mesrop matbaasında Ermenice olarak hazırlanan *Bahçecik ve Bahçecikli* adlı kitabın yurda girişi yasaklanmıştır⁸⁷. Sonrasında ise *Mufassal Ermeni Tarihi* (3 Cilt) adlı kitap 04.07.1944 tarihinde yasaklanmıştır⁸⁸. 10.02.1949 tarihinde alınan bir kararla, Armen Anuş tarafından Halep’te yayınlanmış olan *Yıkılmış Bir Şehrin Tarihi-Urfa* adlı kitabın Ermenilik propagandası içerdiğinden yurda sokulması yasaklanarak, mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir⁸⁹. Bu karardan bir hafta sonra alınan kararlar da Erivan’da Ermenice olarak yayınlanan *Sovyet Ermenistan* adlı dergi ve Fransa Ermeni Milli Cephesi tarafından Fransa’da Fransızca ve Ermenice olarak yayınlanan *1920-1945 Sovyet Ermenistan* adlı albüm, Ermenilik propagandası yaptıkları gerekçesi ile yurda sokulmaları yasaklanmıştır⁹⁰.

3. Rumluk Propagandası Yapan Yayınlarla Devlet Müdahalesi

Cumhuriyetin ilk yıllarında Yunanistan ve Türkiye arasındaki temel sorunların başında nüfus mübadelesi gelmektedir. Mübadelenin özellikle Yunanistan’da meydana getirdiği sosyal sorunlar, Rumlar arasında sık sık Yunan Megali İdea’sının propagandasına eşlik etmek amaçlı kullanılmıştır.

84 A.g.a.

85 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 90.12..7.

86 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 93.129..20.

87 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 95.60..3.

88 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 105.47..6.

89 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 118.98..20.

90 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 118.100..18.

Mübadele meselesi uzun bir dönem sürüncemede kalmış ve tam manası ile 10 Haziran 1930'da imzalanan Ankara Sözleşmesi ile halledilmiş ve iki ülke arasında 1930-1938 yılları arasındaki ilişkiler karşılıklı olarak barış ve dostluk çerçevesinde yaşanmıştır⁹¹. Rumluk propagandası içerikli yayınlardaki yasaklamalar da bu tarihler ile paralellik göstermektedir. İki devletin dost kaldığı 1930-1939 yılları arasında bu gerekçe ile sadece bir adet yayının yurda sokulması yasaklanırken, ilişkilerin bozulmaya başlamasıyla bu sayı düzenli olarak artmıştır⁹².

Rumluk propagandası kapsamındaki ilk yasaklanma ise 29.03.1925 tarihinde görülmüştür. *İmerisiyane* adlı gazetesinin yasaklanmasının sebebi Yunanistan'la yapılan Mübadele anlaşması gereği Türkiye dışına çıkarılan Araboğlu Konstantin'in Türk hükümeti ve Türkiye'deki Rumlara karşı tavır alması ve İstanbul'daki Metropolitlerin Türk hükümeti ile müzakerelere girişmesini tenkit edici içeriğidir⁹³.

Konuyla ilgili olarak 1930-1939 dönemindeki tek yasak ise *Etinikis Kirikiste Natronal* adlı bir gazeteyle yapılmıştır. Yunanistan Venizelist Partisi yayın organı olarak New York'ta Rumca yayın yapan gazetesinin 05.11.1933 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile yurda sokulması yasaklanmıştır⁹⁴. İktidarı döneminde hep Türk Yunan dostluğunu geliştirir adımlar atılmış olsa da Venizelos'un hayatı ve beyanatları incelendiğinde Megali İdea'nın mimarları ve öncüleri arasında olması partisinin yayın organı olan gazetesinin yasaklanma nedenleri arasındadır⁹⁵.

Alınan sansür kararlarından anlaşıldığı kadarıyla Rumluk propagandası; Kürtçülük ve Ermenilik propagandaları kadar şiddetli bir tehdit algısı olarak görülmemiştir. Bu süreç içerisinde konu ile ilgili olarak ulaşılan ilk sansür 09.11.1946 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmiştir. Barodan uzaklaştırılmış bir avukat olan Fener Patrikhanesi Baş Hatibi Vlademir Mırmıroğlu'nun⁹⁶ Atina'da Rumca olarak 1940 senesinde yayınlanmış olduğu *Dervişler-i Derviş* adlı kitabının yurda sokulmasının yasaklanmasına ve mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir⁹⁷. Bu kararı takiben 09.11.1946 senesinde alınan bir başka karar ile Ayvalıklı İlias Venezis tarafından Atina'da Rumca olarak yayınlanmış olan *Eolia Toprağı* adlı kitabın yurda sokulması yasaklanarak mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir. Kitapta Birinci

91 Semih Yalçın, *Atatürk'ün Milli Dış Siyaseti*, Berikan yay., Ankara, 2009, ss.298-299.

92 Söz konusu gerekçe ile 1940-1949 yılları arasında en az altı yayın yasaklanırken, 1950-1960 yılları arasında bu sayı onu geçmiştir.

93 Yılmaz, a.g.e., s.65.

94 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 40.77.19.

95 Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri (Makaleler)*, Çorum, 2006, s.101, Detaylı bilgi için Bkz: Karman İnan, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler, Türk-Yunan İlişkileri", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yay., Ankara, 1986, s.98.

96 Tansel Topbaş, *Ekümenlik ve Fener Rum Patrikhanesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007, s.77.

97 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 112.71.3.

Dünya Savaşı'nın öncesi ve savaş sırasında egede bir Rum çiftliğindeki günlük hayattan bahsedilmekte ve savaşla beraber yaşanan eşkiya korkusunu ve Ege'nin yerli Rumlarının Anadolu'dan ayrılırken yaşadıkları hüznü anlatmaktadır⁹⁸. Konu ile ilgili olarak aydınlatıcı olması açısından kitaptaki bir kesitten bahsetmek yerinde olacaktır⁹⁹:

"...-Korkunç diye mırıldandı yaşlı Vilaras. Şimdi bu kıvılcım bütün dünyayı ateşe verecek! Biz ne olacağız?..."

- Neden? Diyor. Mademki kötülük bu kadar uzakta, neden bize kadar gelsin, neden Anadolu'ya varsın?..."

-Geldi komşu! Hemen geldi, diyorum sana! Bu Hıristiyanların kovulması... Kozaklar'da başladığını öğrendim, daha içerlerde de başlamış. Neredeyse bizim sıramız da geliyor! Evet, evet. Avcımı neden öldürdüklerini, neden öbür adamıma kurşun attıklarını şimdi anlıyorum.

-Her an, her an, sıramız gelebilir. Vatani terk etmeliyiz..."

...

...

"Rüyalarımız Ege'de seyahat ediyor.

Nenemiz yoruldu. Başını büyükbabanın göğsüne koyuyor. Onu bir şey engelliyor ve kafası bir türlü rahat edemiyor. Sanki yaşlı adamın gömleğinin içinde bir yumru var.

-Nedir burandaki? Soruyor fazla önemsemeden.

Büyükbaba gömleğinden içeri elini sokuyor, kalbinin vuruşlarını dinleyen göğsüne koyduğu yabancı cismi buluyor.

-Nedir?

-Bir şey değil, diyor büyükbaba, suç işlemiş çocuk gibi utanarak. Bir şey değil. Biraz toprak.

-Toprak!

Evet, topraklarından bir parça topraktır. Gideceğimiz yabancı yerde bir fesleğen dikmek için, diyor büyükanneye. Hatırlatması için. Bir şey değil diyorum. Biraz toprak. Toprak Eolia Toprağı, vatanımın toprağı."

Eserde yüzyıllardır bölgede yerleşik yaşayan ve o toprağa ait olan Rumların savaş yüzünden yurtlarından ayrılmak zorunda kaldıkları dramatik bir dille ifade edilirken Yurtlarının işgale uğradığı dönemde Anadolu'dan başka gidebilecekleri yeri kalmayan Anadolu Müslümanlarının içerisinde

98 A.g.a.

99 <http://attilaker.blogspot.com/2013/08/eolia-topragi-ili-as-venezis.html>
(Erişim: 17.06.2014).

bulunduğu buhrana ve yüzyıllardır beraberce yaşayan bu iki kesimin nasıl birbirlerine düşman ettirildiğine ve Rumların işgalcilerle yaptığı işbirliğine hiç değinilmemiştir. Bu yanı sıra yalnızca Rumluk propagandası yapmakta ve olayları tek taraflı olarak yansıtmaktadır, dolayısı ile de Cumhuriyet'in Bakanlar Kurulu tarafından sansürlenmiştir.

09.11.1946 tarihinde alınan bir başka Bakanlar Kurulu kararıyla ise "Anadolu'dan sürülmüş bir kısım göçmen 1923 yazında Anavisos'un ıssız topraklarında yeni vatanlarını arıyor." sözleriyle başlayan¹⁰⁰ ve Ayvalıklı İlias Venezis tarafından Atina'da Rumca olarak yayınlanmış olan *Galini* (Sükünet) adlı kitabın yurda sokulması yasaklanarak mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir¹⁰¹. Aynı tarihte alınan bir başka karar ile yine Ayvalıklı İlias Venezis tarafından Atina'da Rumca olarak yayınlanmış olan *T. 14.31.328 U Sera* adlı kitabın yurda sokulması yasaklanarak mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir¹⁰². Önsözünden de anlaşılacağı üzere Rumluk propagandası içeren kitap şu satırları ihtiva etmektedir¹⁰³: "31328 Numara", on sekiz yaşında bir genç çocukken Türkler tarafından Anadolu'ya, esir kampları denen "amele taburlarına" gönderilen yazarın kimlik kartı gibidir. Roman "kanla yazılmış" o sarsıcı tarihten bir kesittir. Venezis şöyle demiştir: Ben bu sayfaları yakıcı bir gerçek için, üzerinden kan damlayan ve o kanla boğulan bir beden için yazıyorum." Venezis sadece bununla kalmamış ve kendince haklı gördüğü davasını Ege Denizi adlı kitabıyla sürdürmüştür. Bu sebeple 09.11.1946 tarihinde söz konusu kitap da yasaklanmıştır¹⁰⁴.

Konu ile ilgili son sansür kararı 22.07.1949 tarihinde alınmıştır. Yunanistan Panayia Kilisesi Matbaası tarafından bastırılan 1949 senesine ait ismi belirtilmemiş takvim Midilli piskoposluğunun mührünü taşıdığı kapağında Ayasofya müzesini hala kilise olarak gösterdiği için sakıncalı görülmüş ve yasaklanmıştır¹⁰⁵.

4. Farklı Etnik Kesimleri Rencide Edici Propaganda İçerdiği Gereğiyle Yasaklanan Yayınlar

Bilindiği üzere çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nin halefi olan Türkiye Cumhuriyeti devleti döneminde de halkın içerisinde farklı dinlerden ve etnik kökenden insanlar mevcuttur. Cumhuriyeti kuranlar bu çeşitliliğin tümünü Türk milleti kimliği altında birleştirmeyi başarmış olsalarda, memleketin içerisinde ve dışarısında yer alan, devletin güçlenmesini istemeyen unsurlar bu çeşitliliği kullanarak ayrıştırıcı faaliyetler içerisine

100 <http://attilaker.blogspot.com/2013/08/dinginlik-ili-as-venezis.html> (Erişim: 17.06.2014).

101 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 112.71..3.

102 A.g.a.

103 <http://attilaker.blogspot.com/2013/08/31328-numara-ili-as-venezis.html> (Erişim: 17.06.2014).

104 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 112.71..3.

105 B.C.A. 30.18.1.2. Yer 120.59..3.

girmeye çalışmışlardır. Çoğunlukla etnik bölücülük propagandası şeklinde ortaya çıkan bu uğraş, zaman zaman da farklı dinlerden ve ırklardan insanları küçük düşürmek vasıtasıyla küskünlük yaratmaya çalışmak şeklinde kendini göstermiştir. Konumuzun bu bölümünde bu maksada hizmet etme gayesinde olan ve çoğunlukla Yahudileri hedefleyen yayınlara karşı yapılmış yasakları ele alacağız. Dünyada Yahudi düşmanlığının arttığı bir dönemde Türkiye'nin Yahudi kökenli vatandaşlarını korumaya yönelik yapmış olduğu bu yasaklamanın geri planında 1934 senesinde Türkiye'nin Avrupa'ya en yakın köşesi olan Trakya'da yaşanan olaylar bulunmaktadır. Ülkenin bu illerinde Yahudilere karşı halkın bazı kesimlerinin saldırgan ve yağmalayıcı tutumu Yahudilerin bu şehirlerden kaçmalarına sebep olmuştur. İsmet Paşa meclisten yaptığı konuşmada bu olayları şu şekilde açıklamıştır¹⁰⁶:

“Trakya'da bazı Yahudi vatandaşların, kendi şikâyetlerine göre, mahallî tertipler yüzünden hicrete mecbur olduklarını ve bazılarının da İstanbul'a hicret ettiklerini haber almıştım. Türkiye'de her fert Cümhuriyet kanunlarının emniyet ve muhafazası altındadır. Antisemitizm Türkiye'ye meta ve zihniyeti değildir. Vakit vakit hariçten bizim memleketimize girer ve derhal önüne geçilir. Bu fevranın da böyle bir salgın olması muhtemeldir. Böyle cereyanlara katiyen müsaade etmeyeceğiz. Hâdiseyi Ankaraya gelmez haber aldım. Verdiğim katî emirler üzerine bu cereyan tamamile durdurulmuştur. İstanbula gelen vatandaşlar yerlerine dönmekte serbesttirler. Mesuller mahkemeye teslim edilmiştir; ve edilecektir. Bugün de Dahiliye vekilini oralara gönderiyorum. Mütecasiler şiddetle tecziye edilecektir.”

Devletin bu konudaki hassasiyetinin devam etiği, Yahudi düşmanlığına sebebiyet verecek yayınları yasaklamasından da anlaşılmaktadır. Bu konudaki ilk yasaklama İstanbul Ülkü basım evinde M.Cahit Kentmen tarafından bastırılan *İstanbul'un Sesi* adlı mecmuaya yapılmıştır. Mecmuanın toplatılmasına “Türkiye Matbuatı Yahudi Kontrolünde” başlıklı makale sebep olmuştur. Makalede millî unsurlara dikkat çekilmekte ve Yahudilerin farklı kültür ve kökenlerden gelmekte olduklarından bahsedilmekte ve her ne kadar Türkiye'de yaşamaya haklarının olduğu ifade edilse de milleti oluşturan birliğin dışında oldukları vurgulanmaktadır. Dolayısıyla dergi ülke birliği aleyhinde huzur bozucu yayın yaptığı gerekçesiyle 51.madde gereğince 01.10.1936 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılmıştır¹⁰⁷. İkinci karar ise 08.06.1936 tarihinde *Dünya Nazarında Yahudilik ve Masonluk*¹⁰⁸ adlı kitap yasaklamıştır. Kont Leon de Poncins tarafından yazılıp İstanbul'da basılan ve Cevat Rifat Atilhan tarafından piyasaya sunulan kitap¹⁰⁹, Yahudilik meselesinin nasıl halledileceğine dair tavsiyeler içermektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaşmakta olduğu günlerde milliyetçilik yönündeki eğilimlerden ve ülke içindeki farklı kökendeki

106 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C.23, Devre IV, İctima 3, s.456, (05.07.1934).

107 B.C.A.30..18.1.2. Yer 68.79.3.

108 B.C.A.30..18.1.2. Yer 65.49..11.

109 <http://www.odatv.com/n.php?n=bir-yahudi-aturku-neden-sever-040111200>
(Erişim: 17.06.2014).

vatandaşlara karşı oluşabilecek olumsuzluklardan korumak amacıyla bu tip yayınlar yasaklanmıştır¹¹⁰.

Aynı hassasiyet ile 19.06.1936 tarihinde alınmış bir başka karar ile de Yahudileri küçük düşürücü resimler bulunduran bütün *kartpostalların* satışı yasaklanmıştır¹¹¹.

17.09.1936 da alınan bir karar ile ise Cevad Rifat Atihan tarafından yazılıp 1935 senesinde Türkiye Matbaası'nda basılan Suzi Liberman adlı roman yasaklanmıştır¹¹². Romanın kapağında "Cephe gerisinde cereyan etmiş tamamen hakikat, şayanı dikkat bir casusluk vakası"¹¹³ ibaresine yer verilmiş olan kitapta Siyonizm'in Filistin'de Yahudi devleti kurulması için giriştiği mücadeleyi, 1918'de Filistin cephesinde çarpışan Osmanlı ordusunun genç zabiti Adnan'ın gönlünü kaptırdığı casus Yahudi kızı Suzi tarafından uğradığı ihaneti hikâye edilerek anlatılmaktadır¹¹⁴. Roman, halkın bir kesimini incitici ve suçlayıcı içerik taşımakta olduğundan toplatılmıştır.

1937 senesinde ise bu alanda bir tek yasaklama yapılmıştır. O da Cevat Rifat tarafından hazırlanmış *İğneli Fıçı* adlı broşür¹¹⁵ hakkında 16.02.1937 tarihinde verilen toplattırılma kararıdır¹¹⁶. Cevat Rifat Atihan eserlerinde genellikle görülen Yahudi karşıtlığı nedeniyle milli birliğin muhafazası ve halkın bir kısmının incitilmemesi adına broşür¹¹⁷ (kitapçık) yasaklanmıştır. Broşür yasak kalktıktan sonra içeriği zenginleştirilerek tam manası ile kitap haline getirilmiş ve "*İğneli Fıçı – Tarih Boyunca Yahudi Mezalimi*" adı ile yeniden yayınlanmıştır. C. Özeli tarafından hazırlanarak İstanbul Tecelli Matbaası'nda basılan *Asrın Gailesi Yahudi*¹¹⁸ adlı derginin satışı da Yahudi vatandaşların hassasiyetleri göz önünde bulundurularak 06.01.1939 tarihinde yasaklanmıştır.

1940-1949 arası dönemde bu gerekçe ile yapılan ilk yasaklama 25.09.1940 tarihinde alınan bir karar ile *Yahudi Muhaceretleri* adlı kitaba yapılmıştır¹¹⁹. Kitabın Yahudi ve Müslüman vatandaşlar arasında nifaka sebebiyet verecek mahiyette olduğu için dağıtımını yasaklanarak mevcutlarının toplattırılmasına karar verilmiştir. İkinci kararda ise bu kez Ermeni vatandaşların hassasiyetleri

110 Yılmaz, a.g.e.,s.154.

111 B.C.A.30..18.1.2. Yer 66.53..7.

112 B.C.A.30..18.1.2. Yer 68.77..19.

113 www.urun.gittigidiyor.com (Erişim: 17.04.2014).

114 www.cinairoman.com/?p=1370 (Erişim: 17.04.2014).

115 Sayfa sayısının azlığından dolayı bu ifade kullanılmış. Kitapçık yerine broşür denmiş. Cumhuriyetin ilk yıllarında çoğunlukla 16 sayfa ile sınırlı olan kitapçıklardan söz edilirken broşür ifadesi kullanılmıştır.

116 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 72.13..6.

117 Cumhuriyetin ilk yıllarında ortalama 16 sayfadan oluşan ve genellikle bir konu hakkında bilgilendirme amaçlı olan kısa kitapçıkların belgelerde genellikle broşür olarak nitelendirildikleri görmekteyiz. Bu sebeple yayınlarda tür belirtmesi yaparken daha önce de ifade ettiğimiz gibi belgenin orijinaline sadık kalmaktayız.

118 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 85.111..12.

119 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 92.94..10.

göz önünde bulundurulmuş ve *Filiğin Emin Balta İle Nasıl Öldürüldü* adlı kitap yasaklanmıştır. Şakir Sungar tarafından yazılarak Kayseri Sümer matbaasında çoğaltılan kitabın yayınlanmasının hemen ardından¹²⁰ Kayseri’de büyük bir ilgi ile karşılanması ve o dönemde Kayseri’de yaşayan Ermenilerin mahallelerinde Kayserili gençlerin gösteriler yapması üzerine 07.07.1944 tarihinde kitabın toplattırılmasına ve dağıtımının yasaklanmasına karar verilmiştir¹²¹. Romantüründeki kitap, Taşnak ve Hınçak örgütlerinin Kayseri’de işlediği bir cinayeti anlatmaktadır. Yazarının önsöz bölümünde yaptığı açıklamalardan da anlaşılacağı üzere eserin yasaklanma nedeni Ermeni vatandaşları rencide edici bir üslup kullanarak ülke huzuruna zarar verebilecek içerik taşımasıdır. Eserin önsözünde “Aziz Kayserililer! Ben bu eseri daha ziyade siz hemşehrilerim için yazdım. Bu kitabın diğer romanlar gibi bir hayal mahsulü olduğunu zannetmeyiniz. Bilhassa kırk yaşından yukarı olan hemşehrilerim uzak hatıralarını araştırırlarsa, aradan otuz sene geçmesine rağmen hâlâ hepimizde milli ve vatani hislerimizi canlandıran bu feci vakayı hatırlamakta güçlük çekmeyeceklerdir...” ifadelerine yer verilmektedir. Kitapta, aynı zamanda Ermeni olaylarının yaşandığı dönem İstanbul’daki Ermeni Patrikhanesinin Mabeyn ve Babıali üzerinde yaptığı tesir ve nüfuza dayanarak Taşnak gibi, Hınçak gibi Ermeni cemiyetlerinin Türkiye’deki faaliyetlerine de değinilmiştir¹²².

Sonuç

Fransız İhtilali sonrasında gelişen milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti gibi çok uluslu ülkelerdeki çözülme hızlandırmıştır. Osmanlı Devleti’nin parçalanma sürecindeki önemli etkenlerden birisi olan etnik farklılıklardan kaynaklı sorunlar Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet, Anadolu toprakları üzerindeki bütün vatandaşlarını kucaklamış olsa da geçmişten gelen sorunlar ve beklentiler yabancı devletlerinde desteği ile Türkiye içerisinde farklı etnik grupları daima cesaretlendirmiş ve harekete geçirmiştir. Dolayısıyla denilebilir ki “etnik kimlik” kaynaklı sorunlar bir şekilde yaratılmış ve önce Osmanlı Devleti’nin parçalanmasında önemli bir rol oynamış, daha sonra da Türkiye’nin önüne çıkartılacak en önemli sorunlardan birisi olarak beslenmiştir. Özellikle bu konuda sansürlenmiş yayınların ağırlıklı bir kısmının yurt dışında yayımlanmış oldukları düşünülürse bu iddiamız kuvvetlenmektedir.

Tek Parti iktidarı döneminde Türkiye’yi etnik kimlik problemi ile karşı karşıya bırakan ülkelerin başında Ermenistan ve onu gizli ya da açık şekillerde destekleyen Fransa ve İngiltere gelmektedir. Doğu Anadolu’da bir Ermeni

120 B.C.A. 30..18.1.2. Yer 105.48..14.

121 <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=836707> . (Erişim: 17.04.2014).

122 <http://www.kenthaber.com/ic-anadolu/kayseri/bunyan/Haber/Genel/Normal/filigin-emin-baltayla-nasil-olduruldu-/7e4a4e7f-fbe1-4358-89b6-b6c746753f8c>. (Erişim: 17.04.2014).

Devleti kurma planlarından vazgeçmemiş olan Ermeniler hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırmak için Kürtlerden destek alma yoluna gitmiştir. Böylelikle Kürtçülük ideolojisi uluslararası bir boyut kazanmaya başlamış ve bir süre sonra Türkiye'deki etnik kimlik kaynaklı sorunların odağı olmuştur.

Ermeniler her ne kadar tehcir meselesini siyasallaştırmış olsalar da Doğu Anadolu bölgesinde hiç bir zaman sayıca üstün olmamışlardır. Bu sebeple yeterli karşılığını bulamayan Ermeni iddiaları Kürtlerin sayıca üstünlüklerinden faydalanma yoluna gitmiştir. Bir süre sonra da batılı devletler bölgedeki planlarını Ermeniler üzerinden yönetmek yerine Kürtler üzerinden sürdürmeyi tercih etmişlerdir.

Meselenin batılı büyük devletlerden destek görmesi ise Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun enerjikaynaklarına yakınlığı ve su kaynakları bakımından zenginliği, Rusya'yı daima kontrol ederek o yıllarda komünizmin sıcak denizlere ulaşmasını engelleyecek bir lokasyon olması ve sorundan beslenenlerin terör yaratarak bölgedeki silah ticaretiyle güçlerine güç katacakları gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Konu ile ilgili yasaklamaların sayıca dağılışına bakacak olursak 1923-1950 yılları arasında Kürtçülük propagandası gerekçesiyle 29, Ermenilik propagandası gerekçesiyle 21 yayın yasaklanmıştır. 7 yayın ise her iki ideolojiye birden hizmet ettikleri gerekçesiyle yasaklanmıştır. Dolayısıyla bu kapsamda toplamda en az 57 yasaklama kararı verilmiştir.

Kürtçülük ile alakalı ilk yasaklama kararının 1925 senesinde alındığını ve en fazla yoğunlaştığı yılların 1934, 1936, 1948 ve 1949 olduğunu görmekteyiz. Ermenilik propagandası gerekçesiyle de ilk yasaklama yine 1925 yılında görülürken yasakların en yoğun olduğu yıllar 1939 ve 1949 seneleri olmuştur. Her iki ideolojinin ortak hareketinin de 1928 ve 1933 yılları arasına denk geldiğini daha sonrasında bu tip bir yasaklamaya rastlanmadığını görmekteyiz. Bu sayısal dağılımdan anlaşılacağı üzere tek parti döneminde hükümet bu ideolojilerin yayılmaması için denetimlerini düzenli olarak sürdürmüştür.

Tek Parti döneminde ülkenin doğusunda bu gelişmeler yaşanırken batısında ise mübadele ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. "Rumluk" meselesi, mübadele sonrası bölücülük maksatlı bir tehdit oluşturmamıştır, ancak daha sonraki yıllarda Türkiye'nin uluslararası alanda itibar kazanmasını ve olumlu kamuoyu oluşturmasını daima engelleyen bir hadise olarak karşımıza çıkmıştır. Zira bazı batılıların propagandalarına göre Türkiye kuruluş aşamasında, Batı Anadolu'daki Rumları katletmiş, sağ kalanları vatanından sürmüş ve bölgeyi işgal etmiştir. Tamamıyla asılsız olan bu iddialardan oluşan tehdit, 1946 senesinde günümüzdeki mahiyetine bürünmüştür. Zira Tek Parti iktidarı döneminde bu konuyla ilgili toplamda en az 8 sansür kararı verilmişken bunlardan sadece 2 tanesi 1946 senesinden öncedir. Şu durumda Rumluk propagandasından kaynaklı tehdit algısı Enosis fikrinin hızlanmaya başladığı II.Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Doğu bölgesinden gelen tehlike

kadar ciddiye alınmasa da tek parti iktidarı döneminde başlayan bu sorunsal sonraki iktidarlara intikal edecek ve Türkiye'yi silahlı mücadeleye zorlayacaktır.

Genel olarak bahsettiğimiz Kürtçülük, Ermenilik ve Rumluk propagandasından kaynaklı bölücülük fikirlerinin dışında bir de Yahudi vatandaşların hassasiyetleri ile alakalı sansürlemeler yapılmıştır. Dünyada Yahudi karşıtlığının geliştiği II. Dünya Savaşı öncesi dönemde Türkiye bu alandaki yayınları da sansürlemiştir. İlginç olan bu tip yayınların doğrudan Türkiye'de Türkçe olarak hazırlanması ve yayımlanmasıdır. Bu da demek oluyor ki ülkemiz içinde de bu dönemde bir Yahudi düşmanlığı oluşmuş ya da oluşmasına zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda toplamda 8 yasaklama yapılırken, ilk yasaklama 1936 senesinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sansürlemelerin gerekçeleri ve yapıldığı yıllar göz önünde bulundurulacak olursa devletin söz konusu yasaklamaları gerçekleştirirken sadece ihtiyaçlardan hareket ettiğini söyleyebiliriz. Tek parti iktidarının bölücülük faaliyetleri ile mücadelede sansürü etkin bir biçimde kullandığını belirtmek yersiz olmayacaktır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (B.C.A.)

- B.C.A. 30..10.0.0. Yer 86.567..7.
B.C.A. 30..18.1.1. Yer 1.1..14.
B.C.A. 30..18.1.1. Yer 14.48..14
B.C.A. 30..18.1.1. Yer 15.53..17.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 19.30..2.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 25.02..19.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 29.43..13.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 35.23..4.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 35.30..3.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 36.33..6.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 40.77..19.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 47.54..16.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 51.3..2.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 51.4..4.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 61.10..15.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 65.46..12.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 65.49..11.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 66.53..7.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 67.69..9.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 68.74..1.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 68.77..19.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 68.79.3.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 71.6..9.

- B.C.A. 30..18.1.2. Yer 71.8..6.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 72.13..6.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 79.82..14.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 82.18..18.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 85.101..14.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 85.111..12.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.23..1.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.30..18.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 86.40..18.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 87.55..5.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 88.83..15.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 90.12..7.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 92.94..10.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 93.129..20.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 95.60..3.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 105.47..6.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 105.48..14.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 107.97..7.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 110.5..15.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 112.71..3.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 117.52..1.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 117.75..16.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 118.79..6.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 118.98..20.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 118.100..18.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 120.59..3.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 120.71..7.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 121.84..1.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 121.84..2.
B.C.A. 30..18.1.2. Yer 121.88..1.

II. Resmi Yayınlar

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C.23, Devre IV, İctima 3, s.456, (05.07.1934)

III. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet.

IV. Kitaplar

BOZDAĞ, İsmet, *Kürt İsyanları*, Truva yay., İstanbul, 2004.

BRUÏNESSEN, Martin van, *Kürdistan Üzerine Yazılar*, İletişim yay., İstanbul, 2010.

ÇETİNER, Selahattin, *Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı yay., Ankara, 2003.

KALMAN, M., *Belge ve Tutanaklarıyla Ağrı Direnişi*, İstanbul, 1997.

KARACA, Oğuz, *Lozan'dan Bugüne Musul-Kerkük ve Kuzey Irak*, Resital yay., İstanbul, 2007.

ÖKSÜZ, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri (Makaleler)*, Çorum, 2006.

ÖZDEMİR, Ali Rıza, *Kart Kurt Sesleri Arasında Kaybolan Gerçek Kürtler ve Türklük*, Kripto yay., Ankara, 2011.

TOPBAŞ, Tansel, *Ekümenlik ve Fener Rum Patrikhanesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007.

WERFEL, Franz, *Musa Dağ'da Kırk Gün*, Belge yay., İstanbul, 1998.

YALÇIN, Semih, *Atatürk'ün Milli Dış Siyaseti*, Berikan yay., Ankara, 2009.

YILMAZ, Mustafa - DOĞANER, Yasemin, *Cumhuriyet Döneminde Sansür (1923-1973)*, Siyasal yay., Ankara, 2007.

YILMAZÇELİK, İbrahim, *Dersim Sancağı*, Kripto yay., Ankara, 2011.

V. Makaleler

BALİ, Rifat N., "Musa Dağ'da Kırk Gün'ün Hikayesi", *Tarih ve Toplum*, C.29, S.170, İstanbul, 1998.

BİNGÖL, Sedat, "Ömer Fevzi Bey'in Müdâfaanâmesi ve Mesut Fani'nin Hoybun'a İlişkin Bilgileri", *Toplumsal Tarih*, C.11, S.62, İstanbul, 1999.

ÇOLAK, Mustafa, "Kaynak Kritiği ve Tehcir Olayında Belge Tahrifatı Johannes Lepsius Örneği", *Bellekten*, C.66, S.247, Ankara, 2002.

İNAN, Karman, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler, Türk-Yunan İlişkileri", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yay.*, Ankara, 1986.

ÖZAKINCI, Cengiz, "Atatürk Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Ermeni Soykırım Propagandasını Nasıl Susturdu", *Bütün Dünya*, S.4, Ankara, 2012.

ÖZAKINCI, Cengiz, "Türk Kürt Soydaşlığı", *Bütün Dünya*, S.2, Ankara, 2010, s.51.

SARINAY, Yusuf, "Hoybun Cemiyeti ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XIV, S.40, Ankara, 1998.

KILIÇ, Selami, "Ermeni Dostu Olarak Tanınan Bir Alman Din Adamı Dr.JohannesLepsius", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.17, S.51, Ankara, 2001.

VI. İnternet Kaynakları

<http://www.edergi.atauni.edu.tr/index.php/ad/article/download/1125/1118>,

(Erişim: 11.10.2013).

<http://www.urun.gittigidiyor.com>. (Erişim: 17.04.2014)

<http://www.cinairoman.com/?p=1370>. (Erişim: 17.04.2014)

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=836707>. (Erişim: 17.04.2014)

<http://www.kenthaber.com/ic-anadolu/kayseri/bunyan/Haber/Genel/Normal/filigin-emin-baltayla-nasil-olduruldu-/7e4a4e7f-fbe1-4358-89b6-b6c746753f8c>. (Erişim: 17.04.2014)

<http://www.insanokur.org/?p=715> (Erişim: 11.05.2014).

<http://www.abna.ir/print.asp?lang=10&id=413089>. (Erişim: 11.05.2014).

<http://blog.radikal.com.tr/Sayfa/cigerxwinun-cigerhunun-safagi-22726>
(Erişim: 11.05.2014).

<http://attilaker.blogspot.com/2013/08/eolia-topragi-ili-as-venezis.html>
(Erişim: 17.06.2014)

<http://attilaker.blogspot.com/2013/08/dinginlik-ili-as-venezis.html>

(Erişim: 17.06.2014)

<http://attilaker.blogspot.com/2013/08/31328-numara-ili-as-venezis.html>
(Erişim: 17.06.2014)

<http://www.odatv.com/n.php?n=bir-yahudi-aturku-neden-sever-040111200> (Erişim: 17.06.2014)

<http://www.dr.com.tr/kitap/kurdistan-kartali-yado/kamiran-ali-bedirxan/edebiyat/roman/dunya-roman/urunno=0000000591683>

(Erişim: 06.07.2014).

<http://www.worldcat.org/title/case-of-kurdistan-against-turkey/oclc/6026489>, (Erişim: 06.07.2014).

<http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=228>, (Erişim: 07.07.1014).